קו למושב

שבועון המושבים וההתיישבות הכפרית ■ מס' 808 ■ 7 בנובמבר 2013 ■ ד' בחשוון תשע"ד

מרכז הדרכה להתחדשות

משואות שרותי הנדסה
ניהול ופיקוח בנייה

הזמנה לכנס בנושא:

דיור בר השגה

הכנס מיועד לקיבוצים, מושבים ובנייה כפרית בישובים חדשים.
לרכזי ענף הבנייה, מזכירים, רכזי משק, רכזי נדל"ן, מנהלי קהילה,
מנהלי כספים ותושבים הבונים ביתם בהתיישבות.

יתקיים ב-19.11.13

לפרטים נוספים: ראה עמ' 3

צילום: נמוס מירון

אלתרמן הבטיח לארץ ישראל שנפרוש לה "מַרְבַדֵּי גַּנִּים" ו"הַדָּגָן יַרְנִין פַּעֲמוֹנִים", אבל למשרד האוצר תכנית משלו, שצפונה בהמלצות "צוות 90 הימים": הפקעת קרקעות ממושבים ומקיבוצים, התייחסות אליהם כאל פולשים, כיסוי הריאות הירוקות בבטון ופיצוי חקלאים בסכומים זעומים, שמגיעים עד שקלים בודדים ליום! ■ עמ' 4

ריפוד רך ונעים לבעלי כנף, הודים, פטם, לצאן ולמעלי גרה

"באורלי בטח לא יהיה חמץ"

יתרונות
*ריפוד יעיל, מתפרק עם הזבל, שומר על יובש, וידידותי לסביבה.
● אינו גורם לפציעות.
● מונע דלקות.
● ניסיון רב שנים.
● שירות אמין (35 שנים).
● אספקה לפי הצורך וללא צורך באחזקת מלאים.
מחירים נוחים ותנאי תשלום טובים

*ריפודים מכל הסוגים.
*שבבי עץ לבנים בשקים ובתפזורת, אפשרות לפיזור.
*נסורת חומה במחירים טובים, שיוצרת שכבה עבה, וחיסכון מוכח בגז ובסולר כולל פיזור.

יתרונות
*שירות אמין מעל שלושים וחמש שנים.
*מלאי כל השנה גם בחורף.
*אפשרות לפיזור החומר בתוך הלולים.

גרין משה המיחזור שלנו האיכות שלך

מושב בצרה מיקוד: 60944 ת.ד. 31 טל: 09-7418810 פקס: 09-7484919 נייד: 050-5252605

בית כנסת ראשון נחנך באמציה

תושבי המושב, שקלטו את מפוני מושב קטיף לאחר ה"התנתקות", חגגו הכנסת שני ספרי תורה לארון הקודש במבנה החדש

טקס מרגש של חנוכת בית הכנסת באֲמַצְיָה, במועצה אזורית לכיש, התקיים במושב בפעם הראשונה לאחר 58 שנות קיומו.

מאז נוסד כמושב שיתופי בשנת 1955 על ידי תנועת בית"ר על אדמות הכפר הערבי אדואימה, שחרב במלחמת העצמאות, לא היה מבנה של קבע לבית הכנסת באמציה. היישוב, שבו חיים כ–550 תושבים וכבר אינו שיתופי, חוזק ב–2006 בחברי מושב קטיף שפונו מבתיהם בגוש קטיף בעת ה"התנתקות", ושוכנו בקרווילות שהוצבו בשטח המושב. לאחר הגעתם, התגוררו בשכנות לתושבים הוותיקים וקיימו עמם פעילות רוחנית ותרבותית ערה.

במשך מספר שנים התקיימו במושב תפילות במניין במבנה קטן, שהוסב לבית כנסת. כיום, כשכבר גדל מספר המתפללים והגיע לשלושה מניינים לפחות, התחזק הצורך בבית כנסת חדש. לכן, חברים במושב יזמו הקמה של "מקדש מעט" ונעזרו לשם כך בתרומות התושבים ובתקציב של המשרד לענייני דתות, שבראשו עמד שר הדתות לשעבר, יעקב מרגי, שנועד לבניית מבני דת במושבים ובקיבוצים שבהם לא היו בתי כנסת.

משפחת עזרא תרמה לבית הכנסת ריהוט חדש, ונתרמו שני ספרי תורה – אחד חדש, שכתיבתו מומנה על ידי משפחת כלפון, ואחר עתיק, שתרמה משפחת מולאי. לטקס סיום כתיבת האותיות ביום שלישי (י"ג בחשוון, 17 באוקטובר) הוזמנו בני משפחות התורמים להקמת בית הכנסת, ראש עיריית קריית גת השכנה אבירם דהרי, השר לשעבר מרגי, ראש המועצה האזורית לכיש דני מורביה, ראש המועצה הדתית אליהו שיטרית, רב מושב קטיף, נוח ויז'ונסקי.

לאחר כתיבת האותיות האחרונות בספר התקיימה תהלוכה של באי בית הכנסת מסביב למושב עם ספרי התורה, בדרכם לחנוכת בית הכנסת, לקביעת מזוזה ולהסרת הלוט מעל שלט הכניסה. מיד לאחר מכן בירכו ראש המועצה וראש המועצה הדתית את המשתתפים.

בסעודת המצווה שהתקיימה בסיום הטקס השתתף המקובל הרב יורם אברג'ל, שסיפר על מפגש מרגש בין מספר חברים לפני כ–25 שנה, שבו השתתף ואז צפה, שיום יבוא והמושב יוקף בחברים דתיים רבים.

צילום: אבי אלבוים, מגל בס

התורמים ויוזמי בית הכנסת עם ראשי המועצה האזורית והדתית. שני ספרים נתרמו – אחד חדש ואחר עתיק

המילים שלכם בעיתון

קוראים יקרים,
"קו למושב" נכתב עבורכם. יש בו מקום לתגובותיכם על הכתבות המתפרסמות בו, למאמרי דעה, לסיפורים ולשירים שכתבתם, ואף לתמונות שלכדו את עיניכם ונשמרו במצלמתכם. כתבו את שם הצלם בשם קובץ התמונה, חתמו על מאמרים ועל יצירות ושלחו אל: dror.maariv@gmail.com

תוכן

הפילוג מהמפלגה
אם בוז'י הרצוג ייבחר ליו"ר העבודה ב-21 בנובמבר, הוא עשוי לאחות את הקרע
8

צילום: רובי זילברשטיין

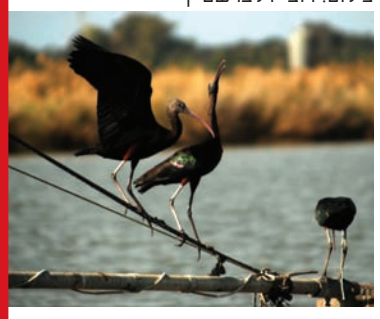

תמונות בתערוכה
רובי זילברשטיין חלם על תערוכה מצילומיו. אלמנתו וילדיו מילאו את משאלתו
15

ציור: עמיר גבע

בגרות מאוחרת
הגיע הזמן לחשוף את כל האמת על הבחינה המסכמת במטעים. סיפור
16

"קו למושב" גם באינטרנט - **תנועת המושבים:** www.tmoshavim.org.il ■ **תנועת האיחוד החקלאי:** www.ihaklai.org.il

קו למושב

■ **עורך** דרור יוסף
■ **מנהלת עיתון** עדנה זיו

■ **כתבים** חני סולומון, יעקב לזר, נחמן גלבוע, עו"ד אפרת חקיקת, יבל ברקאי, עו"ד איילת רייך-מיכאלי, מירי דג, זהר נוי, סלע קורן, אבי אובליגנהרץ, בר-כוכבא מדרשי, דפנה מאור, יוסי ברג
■ **דואר אלקטרוני**
dror.maariv@gmail.com

מזכירה והפקה אסתי כלפון 03-5632547
esti.halfon@maariv.co.il
■ **גרפיקה מערכת** שרה ראובן
■ **גרפיקה מודעות** ניקולאי קולניק
מערכת 03-5632441
אחראית לוח רותם ביטון
03-5682878

יועצי פרסום יעקב קניאל, יורם עביבי

טל' מודעות 03-5632547
פקס מודעות 03-5638728
מודעות kav_daf@maariv.co.il

סיימתם לקרוא?
אנא השליכו את הגיליון לפח המחזור הסמוך למקום מגוריכם.

המערכת והמנהלה רח' קרליבך 2, ת"א

כל הזכויות שמורות. אין להעתיק, לתרגם, לשדר בכל אמצעי, לאחסן במאגר מידע, לפרסם או להפיץ בכל אמצעי כל חלק מן המודפס בעיתון הזה.

"עלינו לא מאיימים"

המלצות "צוות 90 הימים", שמינה שר האוצר, מסעירות את תנועות ההתיישבות: "הפיכתם של החקלאים לפולשים באדמתם מקוממת". על פי התכנית שהוגשה ללפיד, יופקעו קרקעות מהקיבוצים ומהמושבים לצורך הקמת דירות להשכרה ציבורית והפיצוי למתיישבים ולחקלאים יהיה מזערי

תנועת המושבים, התנועה הקיבוצית והקיבוץ הדתי הודיעו ביום שני שעבר, כי יפתחו במאבק כוחני נגד הכוונה להפקיע קרקעות מהיישובים. "עלינו לא מאיימים" אמרו. ההודעה באה בעקבות המלצות "צוות 90 הימים", שמינתה הממשלה, במטרה לגבש עקרונות לקדם מיזם דיור להשכרה. בשלישי בבוקר סיים הצוות את עבודתו ואישר את ההמלצות הסופיות, אולם טרם הצביע על היישובים שמהם תילקח הקרקע.

על פי ההמלצות שהוצגו בפני שר האוצר יאיר לפיד, העומד בראש קבינט הדיור, יופקעו קרקעות ממושבים ומקיבוצים במטרה לבנות עליהן דירות להשכרה לציבור הרחב. על פי התכנית "זרוע להפקעה של קרקע חקלאית", המושבים והקיבוצים יעמדו בפני עובדה מוגמרת של הפקעת שטחים שיסומנו על ידי מינהל מקרקעי ישראל לצורך הפקעתם. לחקלאים יינתן פיצוי, אך הם לא יוכלו לערער ולהתנגד להפקעה.

"צוות 90 הימים שכח 90 חלופות"

עו"ד עמית יפרח, יו"ר אגף קרקעות ואגודות שיתופיות בתנועת המושבים, סבור שהצוות המיוחד לא נחשף לכל העובדות החשובות: "ביממה האחרונה התבשרנו, כי הוגשו המלצות 'צוות 90 הימים' ליישום הפרויקט הלאומי לדיור לשר האוצר, יאיר לפיד, שעומד בראש קבינט הדיור של הממשלה.

"ההמלצות הוגשו כ–150 יום אחרי הקמת הצוות, את ההמלצות יביא שר האוצר בפני קבינט הדיור של הממשלה בעוד כשלושה שבועות. מהדו"ח עולה, כי הצוות ימליץ להקים זרוע הפקעה חדשה, שתפקידה יהיה להגדיל את הפיצוי הניתן לאדמות חקלאיות, שיופקעו מעתה בהליך מזורז. כמו כן, המליץ הצוות להפעיל הסדרים מיוחדים להשבת קרקע חקלאית לטובת עשרות אלפי יחידות דיור.

"צוות 90 הימים שכח 90 חלופות. לא מובן כיצד ניתנו ההמלצות הללו מבלי שהובאו בפני הצוות בצורה מעמיקה התועלות הירוקות שמייצר המרחב הכפרי והשטחים הפתוחים, הן למדינת ישראל בכלל והן למרחב העירוני בפרט, וכמובן, הצרכים האמתיים של ההתיישבות העובדת, שאינם בהכרח מסתכמים בהגדלת הפיצוי כספי.

"דווקא ההתיישבות מעמידה כחלופה ראשונה, בכל הזדמנות, את הרצון לקבל קרקע חליפית ולא פיצוי כספי, על מנת להמשיך את הפרנסה מחקלאות וביסוס המושב כבעל צביון כפרי.

"המסקנה המצערת היא, שבנייה בשטחים הפתוחים שבחזקת המושבים הסמוכים לערים הגדולות היא תוצאה של כניעה ללחצים מצד

<<<

> עו"ד עמית יפרח: "לא מובן כיצד ניתנו ההמלצות הללו מבלי שהובאו בפני הצוות בצורה מעמיקה התועלות הירוקות שמייצר המרחב הכפרי והשטחים הפתוחים, הן למדינת ישראל בכלל והן למרחב העירוני בפרט, וכמובן, הצרכים האמתיים של ההתיישבות העובדת, שאינם בהכרח מסתכמים בהגדלת הפיצוי"

עו"ד דודו קוכמן. "מחירי הדיור הם תוצר ישיר של מדיניות הממשלה"

איתן ברושי. "עלינו, חברי הקיבוצים והמושבים, לא מאיימים ולא הופכים אותנו לבעיה" צילום: ראובן קסטרו

עו"ד עמית יפרח. "בנייה בשטחים הפתוחים שבחזקת המושבים הסמוכים לערים הגדולות היא תוצאה של כניעה ללחצים"

גורמים בעלי אינטרס כלכלי מובהק, וזאת על חשבון הריאות הירוקות ואיכות החיים שמספ־קים המושבים.

"אם לא די בזה, הרי שצעד כזה יעמוד בס־תירה להצהרות של מנהיגי המדינה לדורותיה על הכוונת מאמצי הפיתוח וההשקעות ממרכז הארץ לכיוון הפריפריה, וישים אותן ללעג.

"תנועת המושבים למדה את הנושא היטב, ובדיקות מעמיקות שנערכו על ידינו הראו, כי יש די שטחים עירוניים, שניתן לבנות בהם בנייה רוויה למגורים ובנייה לגובה, כפי שמתבצע בכל העולם, עוד בטרם פוזלים אל קרקעות המושבים.

"במחוז מרכז של משרד הפנים נערכו בדי־קות אשר הציפו מלאי תכנוני גדול הקיים במרכז הארץ, טרם שפורצים את שטחי השי־פוט של הערים.

"היישובים הכפריים בישראל והיישובים העירוניים הסמוכים להם נהנים מאיכות חיים ידועה בזכות הנוף הכפרי והחיץ שמקימים השטחים החקלאיים העוטפים אותם. משבצות המושבים מהוות דוגמא בת קיימא לקיומן של ריאות ירוקות, המזינות גם את תושבי הערים בסביבתן ותורמות תרומה מכרעת לאיכות חיים גבוהה בכל האזור.

"יתרה מזאת, המרחב הכפרי עושה שימוש במי הקולחין בחקלאות ובכך מונע הזרמתם אל הים. הדבר מקטין את הזיהום של חופי מדינת ישראל ומונע פגיעה בבריאות המת־רחצים. לולא החקלאות ויכולתה לקלוט את מי הקולחין, כמות המים המוזרמת לים הייתה גדולה פי כמה.

"על כן, נדרשת מדיניות של השלטון המרכ־זי, שנותנת עדיפות לשמירת השטחים הפתו־חים במרחב הכפרי כנגד לחצי העיור, הכוונת האוכלוסייה לפריפריה תוך השקעה בתשתיות ובתעסוקה באזורים הללו, והתמקדות בחלו־פות מתאימות יותר לפתרון מצוקת הדיור הקיימת בישראל".

"ספין" מכוער

לדברי מזכ"ל התנועה הקיבוצית, איתן ברו־שי, שר האוצר לפיד לא מצא זמן מאז כניסתו לתפקיד להיפגש עם החקלאים ועם נציגי

המשך בעמ' 10 >>>

מודל הום
יצור מבנים ניידים בע"מ

בונים עם סגנון

- מבנים מוכנים במגוון אפשרויות אדריכליות
- רמת גימור גבוהה
- בניה מתקדמת קירות מבטון ובידוד ברמה גבוהה ביותר

טלפון 08-8535888
פקס 08-8565765
רח' הפלדה 1,
ת.ד. 12194, א.ת.
צפוני אשדוד 77524
E-mail: info@modelhome.co.il
www.modelhome.co.il

מאמינים אמת שלה...

החברה המובילה באיכות הבנייה

כתובת לשליחת מאמרים: dror.maariv@gmail.com

הזדמנות בלתי-חוזרת

החזרה לרלוונטיות שלטונית עוברת דרך זכיית השר יצחק בוז'י הרצוג בראשות מפלגת העבודה. הגיע הזמן לשוב ולהיות שותפים פעילים ומרכזיים, ראויים ורצויים בביתנו הפוליטי החדש-ישן. אסור לפספס

צביקה סקורצרו, מושב אומץ

Zvicka@013.net.il

בדיחה ישנה מספרת על פולנייה שתפסה דג זהב. בתמורה לחזרתו למי הבריכה, הבטיח הדג למלא את בקשתה ולהעניק כפליים ל"אוהביה". ביקשה הפולנייה מהדג שיוציא את עינה (ויסלחו לי הפולניות). "תסמונת האח הגדול" וההסכמה לאבד עין ובלבד שלנו יוצאו שתיהן מתאימה ככפפה ליד לדרך התנהלות המדינה כלפינו, אנשי הכפר, ולכולנו יש אין ספור דוגמאות לכך.

לפני מספר ימים נערך כנס חקלאים במועצה האזורית עמק חפר. באולם הקטן שבמבנה המועצה התכנסו כמאה חקלאים ואנשי ציבור, גם אנוכי הייתי שם, ומולנו התייצב פאנל מכובד של דוברים ובהם ראש המועצה וסגנו, מזכ"ל תנועת המושבים מאיר צור, מזכ"ל התאחדות חקלאי ישראל אבו וילן ועו"ד עמית יפרח, יו"ר אגף קרקעות ואגודות שיתופיות בתנועת המושבים.

הדוברים פרסו בפני הקהל פסיפס רחב של נתונים ומעל רובם העיב צלה הכבד של חולשה פוליטית, המותירה אותנו חסרי אונים כמעט לחסדיהם של "אוהבינו" הפוליטיקאים, הנוגסים בנו מכל עבר כמוצאי שלל רב. מנגד, עומד לו משרד חקלאות המונהג בידי טייס אוטומאטי המרחף לו וצופה בנעשה תחתיו, ללא שמץ של הבנה בתמונה המורכבת הנפרסת מול עיניו.

השנים החולפות דרדרו את מערכת היחסים בין כלל החברה להתיישבות עד כדי תחושה, כי הפכנו לבניה החורגים וכל דכפין הרוצה ומחפש מטרה לחציו המושחזים, החל ממים ואדמות ועד שוד הקופה הציבורית, מוצא בנו, אנשי ההתיישבות, את הכתובת הנוחה להשתלחותו.

במאמר שפרסמתי מיד לאחר הבחירות לכנסת ה-19 ביכיתי את המצב אליו התדרדרנו, שתחילת השפל שלו בגזילת ביתנו הפוליטי בידי יושבת ראש מפלגת העבודה הנוכחית, חברת הכנסת שלי יחימוביץ', שמעולם לא הייתה כל זיקה בינה ובין תנועות ההתיישבות, והמשכו בהדרת נציגי הקיבוצים והמושבים ממקומם הקבוע, השמור לנו בזכות גודלנו היחסי בין מצביעי העבודה והיות ההתיישבות מעמודי התווך של התנועה מיום היווסדה.

ראוי לצטט את דבריו של זאב (ולוולה) שור, נציג הקיבוצים למפלגה, בדבריו לאחר פרישתו מהצגת מועמדותו לכנסת הנוכחית: "אני רואה במיקום המחוז, כפי שבא לידי ביטוי בתקנון החדש של חוקת המפלגה – שמאושר ללא דיונים, חודשיים לפני הבחירות – אמירה של הנהגת המפלגה כלפי הקיבוצים וההתיישבות כולה".

המשכה של אותה מפולת עם פנייתה של יחימוביץ' לקהלים עירוניים גדולים, רובם אנשי המעמדות הגבוהים והבינוניים, בעיקר במרחב דן, תוך דחיקת מצע המפלגה והתאמתו לאותם קהלים על חשבון ההתיישבות העובדת, במידה רבה.

לפני מספר חודשים, בהתאם לחוקת המפלגה וכתוספת לכישלונה בבחירות ולדרך התנהלותה הפוליטית המוזרה של יחימוביץ', נקבע מועד לבחירות פנימיות שבהן ייקבע מי ינהיג את מפלגת העבודה בשנים הבאות ולקראת הבחירות לכנסת ה-20. המתמודדים הם שניים: שלי "ידידת ההתיישבות" יחימוביץ' ומולה ידיד אמת, ללא מירכאות, ששנים רבות עמד ללא סייג ותנאי לצדנו, חברנו יצחק בוז'י הרצוג.

אין כל ספק מי מהשניים יחזור ויהפוך את העבודה לביתה של ההתיישבות, מי ישיב את החולצה הכחולה למפלגה. בין הסעיפים העיקריים במצעו של הרצוג ניצבת האמונה בדרכה של ההתיישבות המהווה, להשקפתו, את עיקרה של הציונות האמתית ליישוב ארץ ישראל, כפי שעולה מדבריו: "קשר הדוק קיים בין שני מושגי היסוד, ציונות והתיישבות, ובלעדי ההתיישבות אין ציונות". לאורו של קוד ערכי זה, פעל ופועל מר הרצוג בכל משרד שבו שימש בעבר ומשמש בהווה כבעל תפקיד.

קצרה היריעה מלהרחיב על כל פעולותיו, אזכיר שלוש בלבד: כשר השיכון, עסק המשרד בראשותו בהרחבות, כחלק מתמ"א 35, שהוסיפו עשרות משפחות לכל מושב והפיחו רוח חדשה המשפיעה על המושבים לטובה בתחומי חיים רבים, החל מהיקף כספי התרבות והחינוך ועד פעילות הנוער וחיי הקהילה. קשה להעלות על הדעת, כיצד היה נראה המושב היום ללא ההרחבות החדשות, תוצאת פעילותו הנחושה של מר הרצוג לקידומן.

כששימש כשר התיירות הרחיב השר הרצוג את נושא התיירות הכפרית, שהפכה למקור הכנסה מרכזי ברבים מיישובי הפריפריה, מהדרום דרך חבל לכיש ומטה יהודה, הבקעה והעמקים, הגליל ורמת הגולן. ראוי לציין בהקשר זה את קידום הפיצויים, בעקבות נזקי מלחמת לבנון השנייה, להם השר היה אחראי.

את הדוגמאות אני בוחר לסיים בסיפורה של חוות הנוי, שסופר רק לאחרונה ב"קו למושב" (גיליון 806, 24 באוקטובר). לשם בקשת סיוע בהצלת החווה, נשלח סיפורה לגורמים רבים וביניהם לכבוד יצחק הרצוג. כבר למחרת, פחות מיממה לאחר הפנייה, התקבלה תשובתו הבאה: "ערכתי בירור עם כמה גורמים ובראשם ראש המועצה רני אידן, שטען כי מסתמן פתרון מקיף עם משרד החקלאות, שיאפשר את המשך פעילות חוות הנוי". ללמדנו מי האיש ועד כמה רציניות אמירותיו, כוונותיו ויחסו כלפי ההתיישבות.

בוז'י הרצוג ומאיר צור בסיור חקלאות בערבה. חובתה של התנועה להוביל

בניגוד ליחימוביץ', השר מאמין, כי לאחר היבחרו לראשות המפלגה בבחירות שיתקיימו ב-21 בנובמבר (יום חמישי, בעוד שבועיים), יחזרו רבים מאנשי ההתיישבות (שנטשו את המפלגה לאחר בחירתה של יחימוביץ') להיות חלק מחבריה, וייצוגנו הראוי כראשי מחוזות מרכזיים יחזור ויהפוך לחלק מחוקת המפלגה, כבעבר.

יש לדעת, כי יחימוביץ' הורתה שלא לפתוח נקודות בחירה (קלפיות) במרחב המושבי, הליך אנטי-דמוקרטי שכל מטרתו להחליש את מר הרצוג ואת כוחנו בתנועה, ומוכיח את יחסה האמתי והקשה כלפי ההתיישבות.

נקרתה בידינו הזדמנות בלתי-חוזרת לשנים קדימה לשוב ולהיות שותפים פעילים ומרכזיים, ראויים ורצויים בביתנו החדש-ישן. אסור לפספס הזדמנות זו. חובתה של התנועה להוביל ולעשות את כל הנדרש על מנת לחזור ולהיות חלק משפיע וקובע בדרכה של המדינה ובתמיכתה בהתיישבות העובדת. הדרך היחידה והנכונה היא חזרה לרלוונטיות פוליטית בכנסת ישראל, שעולה בקנה אחד רק עם דרכו של יצחק בוז'י הרצוג.

סטו מהתכנית

מפעל לשחזור מתכות פעל ללא היתר בסככה חקלאית, שהוגדלה פי שלושה מגודלה המקורי. בית המשפט העליון: השימוש החורג בקרקע החקלאית מהווה סטייה ניכרת מתכנית הקרקע

עו"ד דודו קוכמן*

בפסק דין שניתן לאחרונה על ידי בית המשפט העליון, אשר יש לו השלכות על המרחב הכפרי, נקבע כי שימוש חורג בקרקע חקלאית לצורכי מפעל לשחזור מתכות מהווה סטייה ניכרת מתכנית הקרקע, ובכך הפך בית המשפט העליון ביושבו כערכאת ערעור החלטה של בית המשפט לעניינים מנהליים במחוז המרכז.

הערעור הוגש על ידי הוועדה המחוזית מרכז נגד כדורי קרקעות ראשון לציון בע"מ ונתבעים נוספים, בעקבות פסק דין של בית המשפט לעניינים מנהליים שקבע, כי אפשר שיינתן שימוש חורג בתנאים מגבילים בקרקע חקלאית למפעל שעוסק בכלי רכב שעברו תאונה.

המפעל לשחזור מתכות שוכן בסככה חקלאית שגודלה 1,500 מטרים רבועים, שקיבלה היתר בשנת 1988 לצרכים חקלאיים. מאז, צמחה למבנה ששטחו גדול פי שלושה, 4,500 מ"ר, ללא היתר לעסק של מחזור כלי רכב ומכירת חלפים.

הוועדה המחוזית התנגדה למתן ההיתר לשימוש חורג שרצתה להעניק הוועדה המקומית, אך בית המשפט המחוזי לעניינים מנהליים התיר את השימוש במגבלות, קרי לתקופה מוגבלת, כפי שניתן לעסק דומה, בתנאי שתוסר בנייה בלתי-חוקית.

כדורי טענו לאפליה בעניינם, לעומת שימוש דומה שלגביו ניתן היתר לשימוש חורג. מנגד, טענה הוועדה המחוזית, כי אין מתקנים עוולה בעוולה, וגם תוקף ההיתר לשימוש דומה לשלוש שנים, שעליו ביססו כדורי את טענת האפליה, הסתיים.

בהרכב בית המשפט העליון שדן בערעור ישבו השופטות מרים נאור, המשנה לנשיא, ודפנה ברק-ארז, והשופט אליקים רובינשטיין. הם התמקדו בשאלה, האם השימוש בסככה למפעל השחזור הוא סטייה ניכרת לחוק התכנון והבנייה?

סעיף 151 (א) לחוק התכנון והבנייה, תשכ"ה-1965, קובע: "לא יינתנו הקלה או היתר לשימוש חורג אם יש בכך סטייה ניכרת מתכנית החלה על הקרקע או הבניין." בית המשפט הגיע למסקנה, כי קיום המפעל על קרקע חקלאית הוא סטייה ניכרת מהתכנית והוסיף, כי קביעה בשאלה מהי סטייה ניכרת היא בתחום ההכרעה המקצועית של ועדות התכנון, ולעתים היא עשויה להיות מורכבת, אך אין זה המקרה, שכן הסטייה במקרה מובהקת.

בית המשפט התייחס לבניית המבנים ללא היתר, ועובדה זו מחזקת את הדרך שבה יש להתייחס אליהם, שכן בענייני תכנון ובנייה חשוב לבקש היתר בטרם מעשה, בשונה ממעשה אבותינו במדבר, ששם נאמר "נעשה ונשמע", כדברי בית המשפט.

*מזב"ל בפרי האיחוד החקלאי.

המדינה תיתן יותר, המדינה תקבל יותר

תיקון פשוט של תכנית המתאר הארצית 35 "ישחרר" 100 אלף יחידות מגורים. יש להסיר את מגבלת מספר הבתים שאפשר לבנות בנחלה, לזוגות של "בנים ממשיכים" יהיה היכן לגור והמדינה תרוויח הון, שיוכל לעזור בפתרון בעיית הדיור

צילום: טאיר תקשורת

עו"ד גד שטילמן

לאחר שנים שבהן הגביל מינהל מקרקעי ישראל את מימוש זכויות הבנייה למגורים במושבים, הסירה רשות המקרקעין לאחרונה את כל המגבלות לבנייה החלות על חלקת המגורים בנחלה, אולם בכך אין די לסייע בפתרון מצוקת הדיור. למעשה, בתיקון פשוט ביותר של תכנית מתאר ארצית מספר 35, יתאפשר "לשחרר" לבנייה 100 אלף יחידות מגורים, ללא צורך בהפשרת קרקע חקלאית וללא פגיעה בשטחים "ירוקים", אלא בהגדלת הצפיפות בשטח הקיים כבר היום וייעודו מגורים.

החלטה 1155 של מועצת הרשות (רמ"י) מאפשרת מיצוי מלוא הפוטנציאל לבנייה למגורים בתשלום דמי היוון בשיעור 33% משוויה של חלקת המגורים. כיום בישראל כ–33 אלף נחלות במושבים, שטח חלקות המגורים הממוצע בכל נחלה הוא כשני דונמים וחצי. לפי צפיפות בינוי של יחידה אחת בכל 500 מ"ר, אפשר לבנות כחמש יחידות מגורים בכל נחלה ממוצעת.

הקושי במימוש פוטנציאל בינוי זה מצוי בתכנית מתאר ארצית מספר 35 (תמ"א 35), הקובעת מגבלה למספר בתי המגורים בכל יישוב. לפי התמ"א, כמעט כל המושבים בארץ אינם יכולים לאפשר תוספת של יחידת מגורים אחת לכל נחלה. כך מנציחה התכנית מצב אבסורדי של בזבוז קרקע יקרה לבנייה המשמשת לגינון בלבד.

החלטה 1155 הייתה בעבר שנויה במחלוקת, ומספר גורמים פנו לבית המשפט העליון בבקשה לשנותה. בית המשפט העליון דחה את כל העתירות ואישר את ההחלטה לפני למעלה משנתיים. כך, שינוי בתמ"א 35 באופן שיאפשר את יישום ההחלטה בהגדלת מספר יחידות המגורים אינו צפוי להיתקל בהתנגדות משפטית.

במצב הסטטוטורי הקיים היום, אפשר לבנות בשטח חלקת המגורים שלוש יחידות מגורים בשני מבנים, אחת מהיחידות קטנה – עד 60 מטרים רבועים. יש הטוענים, כי הגדלת הצפיפות לשתי יחידות לדונם באופן שתאפשר בנייה של חמש יחידות מגורים בכל נחלה תיצור שינוי באופי הכפרי של היישוב.

מתוך השוואה למקובל ביישובים חקלאיים קטנים באירופה נראה בעליל, כי אין "סכנה" שכזו. מכל מקום, לדעתי, הוספת יחידת מגורים אחת (שלישית ונפרדת) לא תשנה את הצביון המושבי, שכן ממילא כבר מותר לבנות יחידה שלישית ובפועל, ברוב הנחלות קיימים מבנים חקלאיים שהוסבו שלא כדין ליחידות מגורים, מבלי שהדבר הביא לשינוי כלשהו במושב.

הוספת יחידת מגורים תסייע לפתור בעיות משפחתיות רבות ותשחרר ממצוקתם באופן מידי 33 אלף זוגות נשואים המשוועים לקרקע זמינה לבנייה.

בצד היתרונות של שחרור קרקע "בת השגה" לזוגות צעירים, המעוניינים לקבוע את מרכז חייהם במקום שבו נולדו, קיים גם יתרון כלכלי עצום למדינה. אם המועצה הארצית לתכנון ולבנייה תשכיל לאשר את השינוי המיוחל, הוא יתרום להכנסות ענק למדינה: סכום ההיוון הממוצע לנחלה מועמד במיליון שקלים לפחות, מכאן שהיוון 33 אלף נחלות יעשיר את קופת המדינה בכ–40 מיליארד שקלים! בסכומים אלה תוכל המדינה לסבסד בנייה "בת השגה" במגזר העירוני ובנייה להשכרה.

לצערי, קיים בציבור מיתוס הרואה בהתיישבות החקלאית נדל"ניסטים, אלא שמאז בג"צ הקשת המזרחית, המציאות הפוכה. המדינה מצרה את רגלי החקלאים ומנסה לקעקע את זכויותיהם ההיסטוריות בקרקע, ובכך מעכבת את הפתרון המתבקש.

אומנם מתיישבים במושבים "ירוויחו" במידת מה מהפתרון המוצע כאן, אולם זו זכותם ההיסטורית, שקמה להם מתוקף היותם מי שהשביחו את הקרקע במהלך השנים שקדמו למדינה, ומאז ועד היום. כך או אחרת, הפתרון המוצע נכון לכל הצדדים. המתיישבים אמנם יפוצו, אך לא יתעשרו, המדינה תקבל הון לקופה ועשרות זוגות צעירים יזכו בקורת גג משלהם.

הכותב עוסק בדיני אגודות שיתופיות, תכנון ובנייה.

בונים בית. היוון 33 אלף נחלות יעשיר את קופת המדינה
צילום: אלי דסה / ג'וֹפיטר

חדשות דליה מזורי ומערכת "קו למושב"

המשך מעמ' 6

ההתיישבות, ועכשיו הוא עושה "ספין" מכוער ומסית נגד חברי קיבוצים ומושבים, והופך אותם למקור הבעיה במשבר הדיור בישראל.

לדבריו, זו הפעם הראשונה בהיסטוריה של מדינת ישראל ששר אוצר מאיים על אזרחים שומרי חוק שיפקיעו מהם בכוח קרקע, ממנה הם מתפרנסים כבר שלושה דורות בזיעת אפם בנגב, בגליל, במרכז הארץ ולאורך גבולות המדינה כולה.

ברושי נפגש עם מזכירי קיבוצים בעמק הירדן והודיע, כי כמי שידע לעמוד בחזית של כל המאבקים למען קיומה של המדינה, יידע לעמוד ולנצח במאבק על המשך קיומה של החקלאות וההתיישבות: "עלינו, חברי הקיבוצים והמושבים, לא מאיימים – לא בדיונים בכנסת, ולא בסטאטוס בפייסבוק, ולא הופכים אותנו לבעיה". ברושי קרא לשר השיכון לקדם את תכניות הפיתוח והבנייה בקיבוצים בכל רחבי הארץ.

"במקום לטפל בדברים האמתיים מעדיפים לייצר סכסוך"

דודו קוכמן, מזכ"ל האיחוד החקלאי, מגיב על המלצות "צוות 90 הימים" של משרד האוצר: "פוליטיקאים בממשל כמו אלה ברשויות, במקום לטפל בדברים האמתיים מעדיפים לייצר סכסוך שמפנה את האשמה מהם ומציב 'אשמים' שנוח להציגם ככאלה (המתיישבים, או הקיבוצים והמושבים).

"במשך השנים, הוכיחו החקלאים כי הם הראשונים להקריב למען צרכים לאומיים ולתשתיות לאומיות ובמשך השנים השביעו קרקע חקלאית ששינתה את ייעודה. החקלאים מודעים לצורך הלאומי לפתרונות דיור, אך הגיע העת לתהליך הוגן. כיום הפיצוי הוא מגוחך. אם ניקח עובד שעבד 50 שנה במקום עבודה והיו מפטרים אותו ולא משלמים לו את זכויותיו, קרי פיצויים, פנסיה וכו' – הוא היה מקבל את כל זכויותיו כשהיה פונה לבית הדין לעבודה. חקלאי שלוקחים לו את הקרקע, לוקחים לו לתמיד את פרנסתו, האם לא מגיע לו פיצוי הוגן?

"דוגמה מספרית להמחשה בעניין תפיסת שטחים ושמירתם מפני פולשים במשך 50 שנה. נכון להיום, הפיצוי המוחלט המוצע לחקלאי הוא 12 אלף לדונם שלחין, 18 אלף אם תפנה תוך 60 יום, במצב שיש לך מטע הפיצוי הוא 30 אלף לדונם, 45 אלף שקלים אם תפנה תוך 60 יום.

"מדובר בסכומי ברוטו – לפני מס ולפני שאתה מנקה את הקרקע ומפנה אותה (רק עלות הפינוי תעלה יותר). זה אבסורד. המשמעות היא פיצוי אפסי בפועל ובשורה התחתונה, גם אם נתעלם מהעובדה שהיישוב או החקלאי עיבד במשך 50 שנים את הקרקע והשביחה, אלא רק שמר עליה במשך 50 שנים, נמצא שהפיצוי המוצע מצחיק: במקרה של דונם שלחין, למשל, מוצע לחקלאי לקבל פיצוי בסך 1.8 שקלים עבור כל יום שבו שמר על הקרקע, ואם לא יסכים להתפנות תוך 60 יום, רק 1.2 שקלים. בסיס החישוב: 50 שנה, שהם 600 חודשים, כפול 30 יום בחודש = 18 אלף ימים. בזו מתמצה הכרת התודה ו'הוקרתה' של המדינה למתיישבים.

"אבל הפיצוי הוא לא העיקר. ההתיישבות תתרום למאמץ הלאומי ולבניין הארץ כמו שתרמה מאז ראשיתה בתחומים שונים ובהם ביטחון, פריסת התיישבות, התנדבות, אך לא נאפשר למדינה ובעיקר לפקידיה לנצל זאת לרעה.

"הפיכתם של החקלאים לפולשים באדמתם מקוממת שבעתיים נוכח העובדה שפולשים אמתיים באזורי ביקוש, קרי כאלו שלא התיישבו ברשות ובזכות בקרקעותיהם, נהנים מפיצוי גבוה מאוד, על פי החלטות מועצת מקרקעי ישראל, רק שיפנו...

"מחירי הדיור הם תוצר ישיר של מדיניות הממשלה ובעיקר של פקידי האוצר והפרקליטות, שבמקום לפתח כלים שבו מוצר הקצה, קרי הדירה, שיהיה במחיר הנמוך למשתכן, הם מעדיפים להוציא קרקעות למכרזים שמתפרסמים מדי מספר ימים ולמעשה, הם אלה המביאים לעליית מחירי הקרקע מאחר שהם מעדיפים שייכנס כמה שיותר כסף לאוצר, למרות שכיום אנשים צריכים 135 משכורות ויותר כדי להגיע לדירה.

"חלום הדירה הולך ומתרחק מזוג צעיר, לא רק ממשפחות חד–הוריות או משפחות נזקקות. אלא שאין זה מצב חסר שליטה, שכן כל הכלים המשפטיים, כולל גם בהגדרת המטרות של רשות מקרקעי ישראל, קיימים והכי מדהים שישראל היא המדינה המערבית היחידה האוחזת במעל 90% מהקרקעות ויותר (קרקעות קק"ל, קרקעות המדינה ונכסי נפקדים). כמדינה שיש לה שליטה כזאת בקרקע, זה מגוחך, שלא לומר מחשיד, למה זה קורה. לו רצתה הממשלה לפתור את הבעיה, כבר מזמן הייתה מטפלת בכך.

"אין זה מיותר לציין, שאחת ממטרותיו המרכזיות של רמ"י היא לתת פתרונות למצבים כאלה, יש להם את כל הכלים. בעולם יש מודלים שמחייבים גם בתכניות על קרקע פרטית (שזה המצב במרבית העולם המודרני) לשלב אחוז מסוים מהדירות המתוכננות במחיר למשתכן ולשלב בהם משפחות חלשות. הדבר גם מסייע בפתרון הבעיה והכי חשוב, השילוב באזור נורמטיבי גם מסייע למשפחות הללו להשתלב בשכונה רגילה (ולא של מצוקה, מה שנהוג לעשות בארץ) ויוצר אצלם מוטיבציה, כי הילדים לומדים בבתי ספר טובים וזה נותן להם סיכוי לעתיד טוב יותר.

"כבר מזמן דובר על מודל נוסף, שבו יזכו קבלנים במכרז על 'מחיר למשתכן', במסגרתו הקבלנים יציעו את מחיר הדירה ללא עלות קרקע בסטנדרט טוב (רק בסוף 2011 החלו לקבל החלטות כאלה במועצת מקרקעי ישראל, אך הם לא מצליחים ליישמם). במודל הזה, המדינה תספוג את מחיר הקרקע.

"מה מונע מהמדינה לעשות זאת? קיים חוק 'פינוי–בינוי' שכמעט אינו מיושם וצריך לשאול למה, למרות שיש צורך שגם ישדרג את השכונות ה'מסכנות', שמביאות אליהן משפחות חלשות וגם ייצר פתרונות דיור רבים. תמ"א 38 לחיזוק מבנים גם היא באה לתת פתרונות דיור באמצעות בונוס של תוספת קומות לקבלן, שמחזק את יסודות הבניין, וגם היא לא מיושמת כמעט, כי אין לה כדאיות כלכלית, אלא רק באזורי יוקרה.

"פתרונות רבים יש, אך פקידי האוצר והפרקליטות ממשיכים להאשים את כולם ובעיקר את ההתיישבות, רק לא את עצמם, ולא לוקחים שום אחריות להחלטותיהם. הם באמת האשמים העיקריים".

ציפור נפשו

צילומי הציפורים והנוף של רובי זילברשטיין משכניה, שנפטר בספטמבר השנה, יוצגו במוזיאון הפתוח לצילום בתל חי, ביוזמת בני משפחתו. זילברשטיין, שהיה שותף לראשית פרויקט "נערי רפול" והקדיש לחינוך את חייו, התאהב במצלמה בהיותו חייל וייחל לתערוכה. הוא אפילו נתן לה את שמה

יבל ברקאי * צילומים: רובי זילברשטיין ז"ל

שני מרכיבים מרכזיים בלטו באישיותו המיוחדת של הצלם רובי זילברשטיין, תושב היישוב הקהילתי שְׁכָנְיָה, בחבל משגב: חינוך ויצירה אמנותית. בעת שירותו הצבאי הוא גילה את המצלמה, שצילמה אז בשחור–לבן, נשבה בקסמו של הצילום והתרכז בעיקר בצילומי טבע.

המצלמה ליוותה את רובי לכל מקום שאליו הלך, אפילו לפגישה הראשונה עם סבינה, שהייתה לימים לרעייתו. בביתו, הקים מעבדה לפיתוח תשלילים והפיק את התמונות לבדו באמצעות השיטות הישנות. רק לפני חמש שנים, כאשר יצא לפנסיה מקריירת החינוך, החליט זילברשטיין להעמיק את הידע בתחום שבו השקיע זמן רב כל כך ונרשם לסדנת צילום בטכניון.

זילברשטיין לא החמיץ שום הזדמנות לצאת למדבר, לעלות על הר או לרדת אל נחל והוא נושא עמו תמיד תיק כבד, עמוס במצל־מות ובערדשות. בכל טיול, בכל מסע, מצא לעצמו את רגעי השקט וההתבוננות שנדרשו לו כדי להגיע ל"פריים" הנכון.

מרבית צילומי הטבע בתערוכה צולמו בבריכות הדגים של מעיין צבי, בעמק בית שאן, ביישובו שכניה, בקיבוץ כפר מסריק ובכינרת, והם מציגים פעילות רציפה של עופות מים מקומיים בנופי המים, וכן את תופעת הנדידה של עופות גדולים כשקנאים. לפני מותו, זילברשטיין אמר: "אני מעוניין להעביר את התחושה של המקום, את הייחודיות שלו. מדובר פה ביופיו של הטבע ואנשים לפעמים לא מעריכים או לא מכירים אותו. מעבר לכך, זו פשוט הזדמנות להראות, כי הטבע הוא משהו ייחודי שצריך לשמור עליו".

כאיש חינוך, הקדיש זילברשטיין את מרבית שנות חייו הבוג־רים לטיפוח ולקידום נוער. הקשר המיוחד עם בני הנוער החל עוד כששירת כקצין בחיל החימוש. הוא התבקש על ידי מי ששירת אז כאלוף פיקוד צפון, רפאל (רפול) איתן, לעמוד בראש פרויקט חי־נוכי חדש. מאוחר יותר, כשמונה רפול לרמטכ"ל, התרחבה התכנית וזכתה לכינוי "פרויקט נערי רפול".

רובי נענה לאתגר. הוא הקים וניהל בית ספר מקצועי של רשת "עמל" בשטח בסיס צבאי של חיל החימוש, "שמשון", סמוך לצו־

סבינה זילברשטיין: "הרעיון לאצור תערוכה מצילומיו של רובי הועלתה בימי השבעה, חברים רבים הגיעו לביתנו לחלוק כבוד אחרון. טלי עומר, מכרה ותיקה, עלעלה באלבום הצילומים שלו והעלתה את הרעיון להקים תערוכה שתעניק כבוד לצילומי הטבע של רובי"

מת גולני, ואליו הגיעו יהודים, דרוזים ונוצרים. משימתו הייתה לתת הזדמנות נוספת לבני הנוער – שנפלטו ממסגרות החינוך הרגילות, להקנות להם מקצוע ולהכשירם לשירות משמעותי בצבא. הוא השקיע במשימה זו את כל כוחו ונ־שמתו, ראה בכל נער ונערה שסיימו את בית הספר והתגייסו לצה"ל סיבה לגאווה והצלחה גדולה.

"סגירת מעגל מרגשת במיוחד"

רובי זילברשטיין, שבכל שנות פעילו־תו בתחום החינוך לא נטש את המצלמה, למרות השגרה, קיווה לקיים תערוכה מצילומי הנוף והטבע שלו. החל מ–16 בנובמבר עד 14 בדצמבר יוגשם חלומו: תערוכת הצילום "עם הסתיו חזרו הציי־פורים...", שאצר אריה שגיא–סצ'י מציי־לומי זילברשטיין, תוצג במוזיאון הפתוח לצילום בגן התעשייה תל חי. התערוכה מוצגת כחלק מאירועי פסטיבל "חורף של ציפורים".

אלמנתו, סבינה זילברשטיין, מספרת בהתרגשות רבה על ההחלטה לערוך תערוכה לאחר מותו: "אני ורובי נפגשנו לראשונה כשמצלמה בידיו והיום, לאחר מותו, צילומיו מוצגים בתערוכה. עבורי, זו סגירת מעגל מרגשת במיוחד.

"הרעיון לאצור תערוכה מצילומיו של רובי הועלתה בימי השבעה, חברים רבים הגיעו לביתנו לחלוק כבוד אחרון. טלי עומר, מכרה ותיקה, עלעלה באל־בום הצילומים שלו והעלתה את הרעיון להקים תערוכה שתעניק כבוד לצילומי הטבע של רובי", מספרת זילברשטיין.

"התהליך לווה בפרצי רגשות רבים. רובי ייחל כל ימיו לערוך תערוכה לצילומיו ועם שגרת היום הנושא נדחק לפינה. היום אנחנו מרגישים שהגשמנו את חלומו. התלבטנו רבות, איזה שם להעניק לתערוכה. באחד האלבומים שלו מצאנו שרובי כתב הצעה לשם לתערוכה שייחל שתהיה לו, מתוך שירו של יורם טהרלב: 'עם הסתיו חזרו הציפורים...' וזה השם שנבחר".

רובי זילברשטיין נולד בפברואר 1950 בעיירה בשטיצה קלוץ שבפולין ועלה ארצה עם הוריו כשהיה בן שלו־שה חודשים. את שנות ילדותו ונעוריו עשה בקרית אתא. לפני כ–20 שנה עבר להתגורר ביישוב שכניה שבאזור משגב. במשך שנים ארוכות הוא התמודד באומץ, בשקט ובאיפוק אין קץ עם מחלה קשה. בספטמבר 2013 הוא נפטר והותיר אחריו אישה, סבינה, ושלושה ילדים.

רובי זילברשטיין. במשך שנים ארוכות הוא התמודד באומץ, בשקט ובאיפוק אין קץ עם מחלה קשה צילום: מאלבום המשפחה

אם החיטה

מירי דג

machita106@gmail.com

תודה לאל

אני לא חושבת שחייבים לומר "הגומל", כמו שאני לא חושבת שחובה לשמור שבת או לחכות שש שעות בין בשר לחלב. זה בכלל לא העניין. מבחינתי, העניין הוא שצריך להודות על הטוב

בתקופת בית המקדש נהגו להביא קורבן תודה לאל על חסדו. כה עמוקה הייתה התו־דה עד שנדרש שיוקרבו חייו של טלה מסכן למען העניין. בתקופתנו נטולת המקדש, הומר מנהג הבאת הקורבן במנהג כואב פחות (עבור הטלה) והוא "ברכת הגומל".

אומנם החקלאי שלי ואני חילוניים לחלוטין כמעט, אבל אנו גרים בכפר שבו האוכלוסייה מורכבת מדתיים ומחילוניים, ולהזכירכם, אני גם דתל"שית, כך שמסורת ותודות לבו־רא עולם אינן זרות לי. לכן, באחד הבקרים השבוע שמנו פעמינו לבית הכנסת של הכפר, לתפילת שחרית, מאורע נדיר עבור שנינו ובעיקר עבור החקלאי שלי. הוא בירך את הברכה: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַגּוֹמֵל לְחַיָּבִים טוֹבוֹת, שֶׁגְּמָלַנִי כָּל טוֹב. וה־קהל ענה אמן והוסיף ואמר: מִי שֶׁגְּמָלְךָ טוֹב. הוּא יִגְמָלְךָ כָּל טוֹב סֶלָה. ובתרגום חופשי: למרות שאני אולי "חייב" ולא מגיע לי חסדו של האל, עדיין גמל לי הבורא טוב ועל כך אני מודה לו.

דתייה או לא דתייה, אני בעד לומר תודה למי שצריך. אני לא חושבת שחייבים לומר "הגומל", כמו שאני לא חושבת שחובה לשמור שבת או לחכות שש שעות בין בשר לחלב. מבחינתי, זה בכלל לא העניין. העניין הוא שצריך להודות על הטוב.

"מה הטוב? איזה טוב בראש שלך"? חלקכם ישאלו. הרי החקלאי שלי מתייסר בכאבים כבר חודש ושגרת יומו נקטעה על ידי התאו־נה המאוד–לא–נעימה הזאת, ומעבר לכך, מי יודע מה צופן לו העתיד? על שאלה זאת, רבי נחמן מברסלב היטיב לענות: "כאשר אתה חושב שהכול אמור להיות טוב ואתה רואה הרבה רע, חשוב שהכול אמור להיות רע וראה את הטוב".

אכן! החקלאי שלי חי. הוא שב למשפחתו ולחבריו מחייך, הולך על רגליו ושומר על אופטימיות, ואם אין בכך מספיק כדי לומר תודה למישהו, או למשהו, אזי איני יודעת מה כן שווה תודה.

וברוח הדברים, לפני מספר ימים שכנתנו המתוקה דפקה על דלתנו ושאלה אם החקל־אי שלי ייאות להדליק נרות במסיבת חנוכה השנה בכפר. "נושא המסיבה הוא נסים, ונראה לי הכי מתאים שמי שקרה לו 'הנס' ידליק את הנרות", הסבירה. הביישן שלי הבטיח לחשוב על ההצעה המפתה, ואני נותרתי מהרהרת במילה "נס". האם באמת אירע לו "נס"? האם נסים בכלל קיימים בימינו?

בימים קדומים, היה קל לזהות נס. הים שנחצה, ארוחת הערב שנפלה מהשמים, שי־חים שבערו ולא אוכלו ועוד מקרים מופלאים רבים אחרים. בימינו, הנסים כבר גלויים פחות ויש אומרים שכבר אינם קיימים. אני לא יוד־עת. מצד אחד, לא הייתי עדה לנסים ברורים, מצד שני, נראה לי לעתים נס גדול שאנשים שיקרים לי יוצאים בבוקר לענייניהם וחוזרים בריאים ושלמים אליי לעת ערב. בחיים הקי־קיוניים האלה למדתי להעריך בריאות טובה ושגרה שלווה, ולא להתייחס לדברים הטרי־וויאליים האלו כמובנים מאליהם.

אני גם בהחלט מבינה שברגע שבו אנשים מאמינים בנסים הם בעצם מכריזים על אמו־נתם בכוח עליון כלשהו, שאכפת לו מהאדם הקטן ומפעיל את השפעתו הטובה כדי להגן על נתינו הפשוט מפני רעות שעלולות להת־נפל עליו; "השגחה פרטית" במיצגה הברור ביותר.

האם לא הרחקתי לכת עם כל הפילוסופיות הדתיות–קיומיות הללו? כי בהחלט יכול גם להיות שהכול ביד המקרה. קרה מה שקרה: החקלאי שלי נפצע כפי שנפצע, הפגיעה הייתה כחוט השערה מגורל קשה הרבה יותר, אבל זה במקרה! (חוט המחשבה שלי, המסובך גם ככה מכל חיבוטי הנפש והשאלות הק־יומיות, נקטע כעת. "את עוד פעם כותבת עליי?"... אני מציצה מעבר לכתף והחקלאי שלי שם, נראה מעט לא מרוצה. "די כבר לט־חון" הוא קובע. "האמת", אמרתי לו, "חשבתי בעצמי שזה כבר קצת מוגזם. אז אני מבטיחה שזו הפעם האחרונה שאני מתרכזת בך ובשיקום שלך. בפעם הבאה, אני אכתוב על משהו הכי לא קשור...לא יודעת עוד על מה... כדורגל, אולי?).

מתפללים בבית הכנסת. האם לא הרחקתי לכת עם כל הפילוסופיות הדתיות–קיומיות הללו?
צילום: יהונתן שאול

סיפור

תעודת בגרות בחקלאות

מדוע בחרתי בבית ספר חקלאי כאילו זה הדבר הטבעי שיש לעשותו? מה היה קורה אם הייתי לומד בתיכון רגיל? נסתר ממני. בדיעבד, רובנו עסקנו בחקלאות כבוגרים ונעזרנו בידע שרכשנו שם, בבית הספר

כתב וצייר: עמיר גבע

בימים שבהם חקלאות עוד הייתה נושא לגאווה בישראל, סיימתי בית ספר עממי. כך קראנו למה שהיום קוראים בית ספר יסודי. עברתי ללמוד ארבע שנים בבית ספר תיכון חקלאי, "כנות".

בעת קבלת החלטות חשובות, הגיוני לשאול את עצמך הרבה שאלות, אך אני בנעוריי לא עצרתי לשאול. רק שנים מאוחר יותר תהיתי – מדוע בחרתי בבית ספר חקלאי כאילו זה הדבר הטבעי שיש לעשותו? אומנם לא הייתי יחיד מקבוצת הנוער במושב, רובנו נרשמנו ל"כנות", ומה לי להתגולל על מר גורלי, אבל מה היה קורה אם הייתי לומד בתיכון רגיל? נסתר ממני. כדי לסיים סוגיה זו יש לה־עמידה בפני המציאות. בדיעבד, רובנו עסקנו בחקלאות כבוגרים ונעזרנו בידע שרכשנו שם, בבית הספר.

אני זוכר, שבתי הספר החקלאים באותם ימים היו סוג של מועדון אצולה. כן, זה נשמע מוזר, אבל לאף אחד מהצעירים לא היה ספק ש"כדורי", נניח, הוא מקום של ייחוס, וכל השאר הסתדרו במדרג יוקרה ברור. "כנות" היה די למטה במדרג. היו בתי ספר ותיקים מאתנו ואנחנו למדנו במחזור העשירי בלבד.

לאווירה של אותה תקופה תרמו ספרו של פוצ'ו על מחלקות הפלמ"ח בקיבוצים ("חבורה שכזאת") וספרה של אסתר שטרייט–וורצל על בית הספר החקלאי "גנות" ("אליפים"). לחברת הנוער היה קוד התנהגות ברור, שהוכתב על ידי תלמידי הכיתות הבוגרות ולא על ידי הנהלת בית הספר. כל תלמיד חדש בכיתה הראשונה, ט', זכה להבין ולל־מוד קוד פשוט זה, תוך זמן קצר: "אתה אליף, אתה חסר זכויות!".

בצילום סוף השנה נראות הבנות, בגיל 15, בוגרות וגם גדולות גוף מהבנים. היינו חברה מטריארכלית, אף שקשה לי להודות בכך גם היום. בשנה הראשונה ציפיתי רק לשנה השנייה, יום שבו ידעתי שמעמדנו הנחות מסתיים. תלמידים חדשים מגיעים, יש במי להתעמר. מי באמת חשב על תעודות? קריי־רה, הס מלהזכיר. מכאן אפשר להבין שחיי החברה היו מרכז העניין, לא המשק החקלאי. ואחרונים, הלימודים העיוניים.

הרבה חוויות אספתי. אבל לא כאן מקומם. אספר על תעודת בגרות בחקלאות, כן, הייתה כזאת בזמני. החלק הרגיל – ספרות, היסטוריה, מתמטיקה – למדתי, כפי שהג־דיר זאת יפה המנהל איתן להוריי: "הוא לא מנצל את הפוטנציאל שלו". בעדינות, נכשל.

ההצלחה המוחלטת שלי בתעודה הייתה הבחינה המעשית במקצוע המטעים. ציון 10! כל כך מרגש, שענף זה הפך חביב עליי וב־בחרותי ענף מרכזי במשק שלי.

היום הוא יום אמירת אמת. בבחינה המע־שית במטעים הוטל עליי לעשות "הרכבת תמך" לעץ שמוטי. בעוד הבוחן עובר בין שורות הפרדס ומחלק משימות לנבחנים, דחף אותי יצחקי המורה הצדה. "עמיר, זוז, אני אגמור את זה כמו שצריך". זהו, אמרתי זאת.

ניהול עדר בקר. הענף החביב עליי: מטעים
90–70, שמן על בד

סמדר שיר, חייכי!

סמדר שירי-סידי. "החכמה היא לתקשר בכנות. רגע לפני שזה קורה"
צילום: אביגיל עוזי

הסופרת והעיתונאית, שכבר אינה מונה כמה ספרים כתבה, מעידה על עצמה שהיא מאושרת כמו מיה, גיבורת ספרה החדש, "אמא, תחייכי!". מיה נעלמת ללא סיבה נראית לעין, גם שיר רצתה להתרחק ובחרה לה מקום אחר לחלוטין: "בתקופה קשה בחיי נסעתי לגואה. לא ברחתי, אבל הייתי חייבת להיות לגמרי לבד, מנותקת מכולם, כדי לחשוב"

השאלה שסמדר שיר הכי שונאת לשמוע היא "כמה ספרים הוצאת עד עכשיו?". היא שולחת את המתעניינים לארכיון "בית אריאלה" או ל"ויקיפדיה", שיבדקו שם. היא לא סופרת (יותר מ-300), ולא בגלל החשש מעין הרע, אלא מפני שבעיניה, כל ספר הוא ילד, חלק ממנה. נשמה.

אי אפשר שלא לשאול. אני מתעקש, גם בספר ה-400 פלוס את מתרגשת עדיין?

"ברור, מרגש נורא. ברגע שזה יפסיק לרגש אותי, אני אסגור את הלפ-טופ ואעשה הסבה. אולי אחפש עבודה אצל וטרינר ואטפל בכלבים עזובים".

ב"לקסיקון הסופרים העבריים בהווה", בעריכת דוקטור משה גרנות, המתפרסם באתר אגודת הסופרים העבריים במדינת ישראל, יש 42 פריטים ברשימת הספרים שכתבה סמדר שיר-סידי. בראש הרשימה כתוב "מבחר", אבל תשעה מהם, במדור הילדים שבכתביה, הם סדרות. אחרי כל כך הרבה ספרים שכתבה (וכתבות ושירים וטורים בעיתונות...), הספר החדש שהוציאה ("ידיעות אחרונות"), "אמא, תחייכי!" מרגש אותה במיוחד מפני שלדבריה, הוא הספר "הכי חשוף שלה. הכי מהבטן, הכי מהלב".

איך? הרי גיבורת הספר היא מיה, מטפלת זוגית במקצועה, אם לשלושה ילדים, ואילו את עיתונאית וסופרת, אם לשישה.

"נכון, זה לא אחד לאחד. אני גם לא מרוקאית, כמו גיבורת הספר, ואני לא נשואה למדריך כושר, אבל לדמות של מיה יצקתי המון מעצמי מפני שהיא נראית כמו אישה שיש לה הכול, היא סמל לאישה מאושרת, וגם אני כזאת.

"אבל מיה (שמקפידה לכתוב את שמה בלי האות אל"ף, וזה רמז דק לסוד שהיא נושאת על גבה) נעלמת. זה קורה בבוקר שאחרי ליל הסדר, שאותו היא חוגגת עם בעלה והוריו בבית הארחה על שפת הים. כל המשפחה יושבת על שפת הים, הילדים בונים ארמונות בחול, הבן האמצעי שלה קיבל מצלמה מסבתא שושנה על שגנב את האפיקומן, ולכן הוא מכרכר סביבה וקורא 'אימא, תחייכי!'.

"בכל פעם שהבן שלה מפציר בה לחייך היא מתכווצת, מפני שיש בה משהו שמונע ממנה לעשות זאת. דווקא התפאורה הפסטורלית של ים וחוף מעלה בה זיכרונות. ברגע מסוים היא קמה מהחול, בעלה בטוח שהיא הולכת לחדר לקחת משהו, ורק אחרי שעה ארוכה הוא מגלה שמיה לא חזרה. שהיא נעלמה".

זה לא מתאים לאם להיעלם.

"נכון. במיוחד לא למיה, שהיא אימא כל כך מסורה. לכן, ברגע שערן בעלה מבין שמיה לא בסביבה, הוא בטוח שמשהו קרה לה. אולי חטפו אותה? אולי היא קיבלה מכת חום והתעלפה? הוא מתחיל לחפש אותה בקיבוץ, בחדר האוכל, מזעיק את הקב"ט, ורק דבר אחד הוא מסרב לעשות – לצלצל למשטרה. למה? בגלל שהוא פוחד משוטרים. למה? בגלל שגם לו יש סוד.

"השעות חולפות, הילדים בוכים, כולם מתרוצצים, כל אחד מפריח השערות וניחושים ותאמין או לא – זו הפעם הראשונה בחיי שכתבתי רומן בלשי. מתח אמתי".

ומה רצית להגיד בו?

"שגם אימהות מאושרות עלולות להיעלם מפני שהתווית הזאת, 'אימא מאושרת', היא פיקציה. אשליה. גם לנשים, שכלפי חוץ נראות הכי מאושרות וחזקות ושמחות בחלקן, יש פצע מדמם, או לפחות שריטה. במקרה של מיה, ההיעלמות הזאת מאפשרת לה לחשוף, לראשונה בחייה, את השורשים שלה.

"מיום שמיה נולדה אמה סיפרה לה שאבא שלה נהרג במלחמה. מה זאת אומרת איזה? מלחמת יום הכיפורים, אלה ראשי התיבות של מיה-בלי-אל"ף. ומיום שמיה עמדה על דעתה,

אמא שלה סיפרה לה שאבא שלה אהב אותה ואהב את העובר שברחמה. רק ההיעלמות שלה מוציאה את כל השדים מהמחבוא ופות־רת את החידות, אבל יותר מזה אני לא רוצה לגלות. זה רומן בלשי. בלי ספוילרים, אה?".

את טוענת שגם אימהות מאושרות עלו־לות להיעלם. גם את נעלמת?

"לא נעלמתי, אבל בתקופה קשה בחיי נס־עתי לגואה. לא ברחתי, אבל הייתי חייבת להיות לגמרי לבד, מנותקת מכולם, כדי לח־שוב. כשהגעתי להודו, הייתה לי בלפ–טופ גרסה ראשונה של 'אמא, תחייכי!', שהייתה מעוגנת במציאות שונה לחלוטין. הגיבורה הייתה שם אישה אחרי לידה, שמתקשה לרדת במשקל ומארגנת קבוצת נשים למשחק 'פוקר דיאט', ובניגוד לרצונה, מסתבכת עם המא־פיה ונחטפת.

"כשישבתי על שפת האוקיינוס, פתחתי את הקובץ והתחלתי לכתוב מחדש. העתקתי את העלילה לשפת הים וכתבתי על אישה שלא מצליחה להנפיק חיוך מלא, חיוך עם שיניים, חיוך לא מזויף".

ל"אמא, תחייכי!" יש סוף טוב? מיה נמ־צאת?

"כמובן. ישראל, בניגוד להודו, היא ארץ קטנה. אי אפשר להיעלם. במוקדם או במ־אוחר, את מתגלה, אבל מה שהרבה יותר חשוב זה שהמשפחה מתאחדת אחרי שמיה מצאה את עצמה, ומצאה את מה שאימא שלה הסתירה ממנה במשך 40 שנה, ומצאה את הדבק הסמוי שמאחד בינה לבין בעלה.

"זה המסר שאני רוצה להעביר לנשים: אל תתייאשי, אל תתכופפי, אל תחשבי שאין לך כוח לשנות את המציאות ושאת לא מסוגלת להמציא את עצמך מחדש. כשתחפשי – את תמצאי. מפני שאת לא מעלה בדעתך עד כמה את מסוגלת להיות חזקה".

הספר הזה מיועד רק לנשים?

"ממש לא. חשוב לי שגם גברים יקראו אותו כדי לקבל זוויות ראייה חדשות על הנשים שאתם. כל כך הרבה גברים אומרים: 'ברור שאני אוהב אותה, הרי התחתנתי אתה', ובא לי לנער אותם ולשאול: 'נכון, היא אשתך, היא האימא של ילדיך, היא השותפה שלך במפעל המשפחתי והיא החצי השני שלך, אבל מתי אמרת לה שאתה אוהב אותה? מתי הסתכלת עליה? מתי ראית אותה?'. קל מאוד להגיע למצבים של פתיחות והבעת רגשות כשנקלעים לאיזשהו משבר ורוצים לתקן. החכמה היא לתקשר בכנות, רגע לפני שזה קורה".

רגע אחרי ש"אמא, תחייכי!" יצא לאור, את מחייכת?

"כן, אבל זה עדיין חיוך מהוסס. לא שלם. אני דואגת לספר, חרדה לגורלו, מתפללת שיגיע לידיים טובות, לעיניים שקוראות גם את הרווחים שבין השורות, מקווה שהוא ייכנס לכמה שיותר לבבות. יש סופרים שאומרים 'כתבתי את מה שהיה לי להגיד ולא מזיז לי אם הספר כן או לא יהיה רב מכר'. אני לא כזאת. אני ישרה עם עצמי וגם עם הקוראים. חשוב לי שהספר יעבור מיד ליד ולא יאפשר לאנשים להירדם עד שהם מגיעים לסופו.

"אני חולמת שבנסיעה הבאה שלי להודו אמצא עותק ממנו בספריות של התרמיל־אים".

ואם הספר לא יצליח, תחפשי עבודה אצל וטרינר?

"אולי, אבל דבר אחד בטוח: בערב אני אחזור הביתה ואכתוב על הכלבים העזובים שבהם טיפלתי ועל האנשים שהזניחו אותם ועל האנשים שמצילים אותם. כי בשבילי, כתיבה היא לא מקצוע ולא תחביב, היא חמצן".

היעלמות מסתורית

להילחם על הזהות

היעלמותה המסתורית של מיה קוטעת את החופשה הפסטורלית על שפת הים. סמדר שיר–סידי מביאה לנו בספרה "אמא, תחייכי!" את סיפורה של מיה, מטפלת זוגית במקצועה, שמפתחת שיטה טיפולית באמצעות היזכרות רגשית וחווייתית עמוקה. כך, היא חושבת, יתאפשר להפיח חיים חדשים ברגשות שנדחקו, שנשחקו ונעלמו.

כשבעלה מזמין חופשה משפחתית בבית הארחה על חוף הים, הוא אינו יודע מה מעו־רר המקום הזה בזיכרונותיה. כשמיה מבינה שזה החוף שבו תיאלץ לבלות בחופשת הפסח כבר מאוחר מדי להתנגד. היא מרגיעה את עצמה – יהיה בסדר, זה רק חוף יפה.

הילדים משחקים בחול ומיה הולכת לרגע ומשאירה את ערן עם הילדים. אולם כש־הדקות מתארכות לשעות, החרדה מתגברת וערן יוצא לחיפוש אחר אשתו. בינתיים, מיה הנעדרת מתמודדת עם זיכרונות מפ־תיעים. במהלך החיפושים, יוצאים ממחבו־אם הסודות האפלים של "המשפחה הטובה", מערכות היחסים נבחנות בזכוכית מגדלת והמושג "אישה מאושרת" מתפרק ונבנה מחדש.

מוֹשַׁב הַשִּׁירָה

עמיר סגל

madorshira@gmail.com

המלכה היא עירומה

אסופת שירי מחאה, שנשים כתבו ואף שרו, נחשפת בבינוניותה, למרות הבחירה המרעננת לעסוק בדימוי הגוף הנשי ובמעמד האישה בחברה ובתרבות

חשוב, אין דרך טובה יותר מזו לקבץ מגוון שירים ומשוררים בספר אחד וכך להגיש לקוראים מגוון קולות שיריים, שלא היו מגיעים אליו אחרת. בנוסף, אסופות הנבנות סביב נושא מייצרות דיון פואטי בו ומציגות זוויות שונות להתייחסות אפשרית אליו.

מצופה היה מאסופות השירים השונות שיהיו דוגמה ומופת לאיכות השירה, הרי לא חסרים משוררים מצוינים שכותבים שירים מרתקים. לכן, קשה לקבל את העובדה שיוצאות בארץ לא מעט אסופות שירים בינוניות למדי, שהיו יכולות בקלות להיות טובות בהרבה.

כך קורה בספר "מלכה עירומה – שירת מחאה חברתית ונשית", שערכה המשוררת הירושלמית דורית ויסמן – כרך עב כרס (296 עמודים) ובו 193 שירים העוסקים בנשים ובנשיות. מרבית השירים נכתבו על ידי משוררות, מיעוטם נכתבו על ידי משוררים. חלק מהשירים שנבחרו לספר הם פזמונים מושרים, למשל "מותק" של צרויה להב (ששרה קורין אלאל), "עד העונג הבא" של ענבל פרלמוטר או "קרב אגרוף" של אפרת גוש. הספר מחולק לשערים לפי נושאים.

כל השירים עוסקים בנושאים שאפשר לקרוא להם "נשיים" או שדנים בהם בהקשר מידי של נשים – דימוי הגוף הנשי, נשים במערכות יחסים, נשים ומקומן בשוק העבודה, אלימות מינית, אלימות במשפחה, אונס, זנות ומעמד האישה בחברה ובתרבות. עם המשוררות שיצירותיהן נבחרו לספר נמנות לאה גולדברג, רחל, יונה וולך, אגי משעול, יודית שחר, סיגל בן יאיר, ענת זכריה, נוית בראל, ענת לוין ורבות אחרות.

שער מעניין למדי הוא השער המכונה "שמנטוזה", המוקדש לדימוי הגוף הנשי. עצם ההחלטה לשים יחדיו קיבוץ של שירים העוסקים ביחס לגוף הנשי, בבולמיה, בהשמנה ובחשש מהזדקנות מעניינת ואפילו מרעננת.

אחד השירים המרשימים בספר ובשער זה הוא השיר "מכנסיים מידה ארבעים, מכנסיים" של המשוררת לאה פילובסקי:

"מידה ארבעים. מלכותי / תמורת מכנסיים
מידה ארבעים. / כל הוני, שפיותי, שארית
חיי, משמעות מותי / תמורת מכנסיים
מידה ארבעים אלה / שלבשתי אז / אותם
שהפשטת / ממני וחשבתי שאני חייבת
/ פשוט חייבת להוריד / לפחות חמישה
קילוגרמים לפני / שיהיה מאוחר, כלומר /
משפיל וחשוך וקר וריק / מחיוכים מפשיטים
או מלבישים, כשיהיה מאוחר, רוצה לומר,
/ בשמלה לבנה בדרך לחופה, כלומר מר /
ממוות, כלומר לפני שאהיה חייבת / להוריד
הרבה יותר מחמישה, כלומר לפני שיהיה /
באמת הרבה יותר מדי מאוחר".

לעומת שירה של פילובסקי ו"שמנטוזה", השיר הפותח של ורדה בן–חור, מרבית השירים בשער זה, כמו בכלל הספר, אינם מרשימים ורמתם בינונית.

בהקדמה לספר מספרת דורית ויסמן, כי הרעיון לאסופה החל כששמעה את ענת לוין מקריאה את שירה "לקסיקון הפריון", שנכנס לספר והוא אחד הטובים בו, לצד שיריהן של יודית שחר, סיגל בן יאיר וענת זכריה והשיר "נערה מן הקטמונים" של מירי בן–שמחון המפורסם מאוד, גם בזכות הופעתו במקורות רבים אחרים.

קשה להשתחרר מן התחושה המטרידה, שהבחירה בנושא ובשירים הייתה לא יותר מאשר כלי להוצאת אסופת שירה, ללא אמירה נוספת. הזיווג בין תהילת המחאה החברתית של קיץ 2011 והנושא המגדרי, החשוב תמיד, לא הולידו בחירת שירים טובה דיה ועריכת האסופה לוקה בחסר. המאמר הסוגר את הספר, של ד"ר רוני הלפרן, הוא שטחי למדי ומיותר.

מי שמכיר את המשוררות ואת השירים לא ימצא אוצר חדש בספר זה.

"מלכה עירומה – שירת מחאה חברתית ונשית", עורכת: דורית ויסמן, בהוצאת הקיבוץ המאוחד, 2013 (296 עמודים).

amramklein@yahoo.com עמרם קליין

גבעת עדה-בנימינה

ראש המועצה האזורית בקעת הירדן, דוד אלחייני, הוא חבר מושב:
ארגמן.
יפית.
מחולה.
משואה.

ראש המועצה האזורית גדרות, יוסי קנדלשטיין, הוא חבר המושב:
כפר מרדכי.
שדמה.
משגב דב.
מישר

ראש המועצה האזורית גלבוע, דני עטר, הוא תושב:
אביטל.
אדירים.
גן נר.
תל יוסף.

ראש המועצה האזורית גולן, אלי מלכה, הוא חבר המושב:
גבעת יואב.
יונתן.
שעל.
קשת.

שאלה למתקדמים:

מה משותף לשמות היישובים גבעת עדה (1903) ובנימינה (1922)?

תשובות:

1. א
2. ב – 4.
3. ג – 2.
4. ד – 3.

ד. יצחק גרנר ז"ל (גרנר) ויטמן־לוי (1933–1853), ר"מ ראשון ברחוב הרצל, מייסד אלעזר בן־יהודה (1945–1934, בתמונה), אף מהם מקים הרחוב, הבולט אליעזר בן־יהודה ויטמן־לוי, אף מהם מקים הרחוב, הבולט אליעזר בן־יהודה אלעזר בן־יהודה, מהו הרחוב אליעזר בן־יהודה 2003–2, בתמונה מגיפת מגיפת אחת.

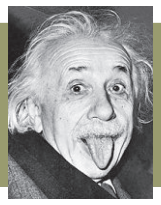

amosquitoz@gmail.com עמוס צימרמן ©

תשבץ היגיון מס' 57

מאוזן:

1. תחנת הרדיו שלה נדמה אבל היא לא צריכה עזרה בסוף (6); 4. קלף קטן? לא עלינו! (4) (ע"פ איזי גאון); 8. (עם 20 מאונך) המתייהד הקטן משמש לבליעה (4); 9. הפכה למציאות בזכות הנאיבי המגמגם (6); 11. החריף נשבע לאלוהים לגבי אחד החלקים במנעול (7); 12. ישב לשולחן בעודו משתיק את הבית (3); 13. חודש שמקורו כאן (3); 15. זה עם הכתם ארגן גרב ובוץ (7); 18. אם לא נפתחים זה יגרום לו לגסיסה ארוכה (6); 19. (עם 3 מאונך) המנשא המרושע מעל לראשינו (ש) (4); 21. החזאי פה אבל הוא לא לגמרי מחובר (4); 22. הכלב הורה למארגן התערוכה להרדם (6).

מאונך:

1. היא תיעדה בתמונות וכשחזרה הוא סיפר שהיא היתה טובה (5); 2. תעלול מילר בתל (5); 3. ראו 19 מאוזן; 5. תניח בתוכה אריה מצוייר (ש) (5); 6. ניצור התרגשות במקום בנליה מבולגנת (6); 7. סכין מודע לסביבתו בהה בזאת שאיבדה בטחון (7); 10. הסותרות ספרו את גל (7); 13. איזה גידול יביא אריאל? (5); 14. נאה בקטיף יופל (5); 16. רשמו על האבן את זאת שלפני הקוף ואז צהלו (5); 17. הסתכסכו בבר שהיה פעם ברווזון (5); 20. ראו 8 מאוזן.

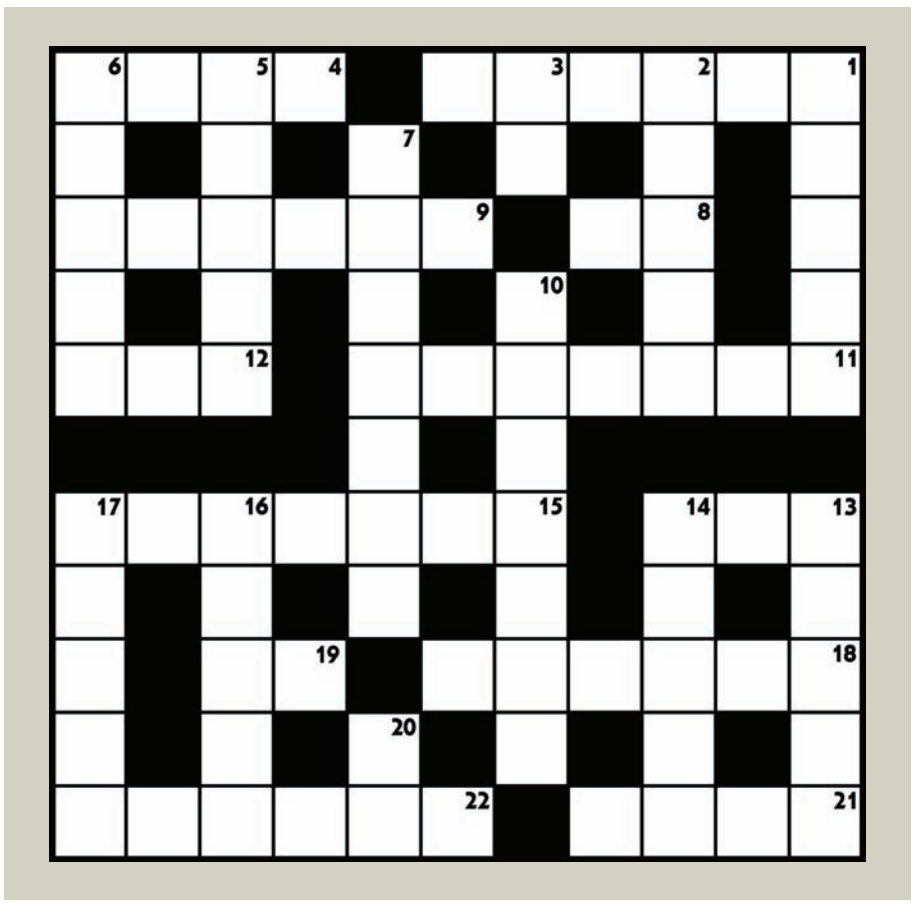

תשובות לתשבץ מס' 56:

מאוזן: 1. אות קין; 4. גביר; 8. בנלי; 9. מסכנות; 11. בר כוכבא; 12. ריק; 13. תשע; 15. תבלינים; 18. אלי כהן; 19. שכיר; 21. מוחה; 22. מיניקה.

מאונך: 1. אחריב; 2. תסביך; 5. בלנדר; 6. ריתוק; 7. נסראללה; 10. מכרתיהם; 13. תנאים; 14. עמינח; 16. נוכרי; 17. מגורה.